

öfver att dervid hafva sagt osanningar, är föraktets tystnad det enda tillbörliga svar. Endast då han äfven utbrister i förolämpningar mot de personer, med hvilka jag umgås, må det vara mig tillåtet åberopa, att mina närmaste vänner varit och äro de män, hvilka Finska folket, så länge dess namn består, skall räkna bland sina förnämsta; deras vänskap är min ära och mitt lifs största lycka, vid hvilken jag lätt gömmer en usel paskillants smädelser.

J. V. S.

10

30 TILL HR. C. G. v. ESSEN.

Litteraturblad n:o 9, september 1855

Det gör oss ondt, att i H:fors Tidningar finna Herr v. Essens namn träda i ansvar för de anonyma tillmälen, samma blad haft att framföra med anledning av vår artikel om Hr Stenbäcks disputation och den religiösa undervisningen. Vårt svar till Hr E:s ytterligare anföranden skall blifva ganska kort.

Hr E:s bemödande att urskulda och förklara sitt anfall vittnar om hans berömliga håg, att förmildra det. Vi måste dock i detta bemödande anmärka den hufvudsakliga brist, att han icke med ett ord förklarar, hvarföre han satt i fråga vår *vilja* att förstå och rätt återgifva Hr Stenbäcks påståenden, d. ä. hvarföre han sökt på Red. kasta en moraliskt nedsättande misstanke.

20

Hans förklaring åter, hvarföre han påstått vår missbelåtenhet med pedagogiska professionens placering i teologiska fakulteten hafva föranledt den ogillande recensionen, tillfredsställer på intet vis. Ty ingenstädes hafva vi yttrat vår åsigt om skolans förhållande till kyrkan, med intet ord hafva vi gillat yrkandet på skolans s. k. emancipation, vi hafva blott ogillat Hr Stenbäcks sätt att affärda dem, som sådant yrka, genom att förklara dem för hedningar. Hr E:s påstående i detta fall tillhör i sig sjelf kapitlet om vår dåliga vilja; och han egde dertill intet berättigande, äfven om vi skulle förklarar oss för sagde »emancipation» och tadlat professionens »placering», hvilket vi icke gjort. Ty detta har intet sammanhang med vår åsigt af Hr Stenbäcks pedagogiska läror.

30

I båda anförda frågor har Hr E. öfvergått på ett gebit, *motivernas*, hvilket han är fullkomligt oberättigad att beträda, och gjort sig fullkomligt förtjent af den tillrättavisning, han erhållit.

Oblygheten i Hr v. Essens förkättrande hafva vi icke satt i något hans bemödande att utreda, hvad biblisk kristendom är, äfven om han skulle sökt visa, att de läror om den objektiva försoningen och kärleken till nästan, hvilka i vår artikel blifvit åberopade, icke vore bibliska. Detta har han icke kunnat göra. Han fördömer deremot vårt tvifvel på Hr Stenbäcks lära om barnadopets pedagogiska inflytande. Må så vara; ehuru en så stor teolog, som Hr E., borde erinra sig, att Frälsarens bud var: »lärer och döper», icke döper och lärer, och att apostlarne följde det bibliska budet. Men äfven om Hr E. här anser sig böra uppträda som inquisitor, berättigar det honom icke, att anklaga oss för »fiendskap» mot kristendomen, aldraminst då han har framför sig en artikel, hvars hufvudföremål är yrkandet på en bättre kristendomsundervisning, och i hvilken vi med det allvarligaste uppsåt sökte utreda den nu vanliga undervisningens brister. Vår utredning kunde vara bristfällig, våra yrkanden origtiga; men Hr E. har icke bevisat det. Och äfven om han sådant förmått, gäfvade honom hans högre insigt

40

50

ingen rätt, att såsom »fiendeskap» mot kristendomen beteckna vår ringare förmåga. Det är sådant vi fortfarande kalla för oblygt.

Mäktar Hr E. icke inse, att den undervisning, vi fordrat, innebär något mera, än hvad Hustaflan innehåller, kunna vi icke hjälpa det. Vi vilja gerna återtaga vårt yttrande, att det var oblygt, att mot oss anföra Hustaflan, ehuru vi i Hr. v. Essens senaste anföranden finna en bekräftelse derpå, att han verkligen anser oss för radikalt okunniga i kristendomsläran. Vår bekännelse i detta hänseende uppskjuta vi dock, tills Hr E. behagar uppvisa denna okunnighet ur våra anföranden.
10 Emellertid kan undertecknad försäkra Hr v. Essen, att han flitigt läste bibeln vid den tid, Hr v. Essen gick i kolt, och sedermera icke försummat theologins studium mera, än att han ännu kunde hoppas med försvarlig heder genomgå en prestexamen.

Hr E. har blott ett enda språk att ur Hustaflan citera neml. Eph. 5. 25. Den, som icke gör sig mödan uppslå stället, kunde tro, att Hr E. verkligen citerat något, som talar för äktenskapets helgd, d. ä. lärer, att och hvarföre äktenskapet skall finnas. Men detta är icke fallet. Språket är det bekanta: »J män älsker edra hustrur, såsom ock Christus hafver älskat församlingen» o. s. v. Hr E. synes icke kunna fatta, att sedereglor
20 för gifna mänskliga förhållanden icke utgöra grunder för dessa förhållandens berättigande. Derföre går han allt på med Hustaflan. Men han aktar sig att citera t.ex. samma apostels ord i 7:e kapitlet första brevet till Corinthierna, som innehåller den mest positiva lära om det ogifta ståndets företråde framför det gifta. Aposteln påstår väl icke, att detta är absolut kristendom, men han åberopar dock dervid, att äfven han hafver »Guds anda». Läsaren vet, att vi också talat endast om de första kristnas åsikter angående samhällsförhållandene; hvaremot vi ansett det för religionsundervisningens största brist, att den icke ur kristendomens synpunkt rättfärdigar och sålunda helgar människans jordiska sträfvanden. Att detta icke skedde i den första kristna församlingen, är
30 en sak öfver allt bevis; och den teologiska lärdom, som bråkar med att bevisa motsatsen, anse vi verkligen icke vara mycket vär.

Hr E. envisas allt ännu, att anse de af oss citerade läroarna om den objektiva försoningen och den allmänna människokärleken såsom en bekännelse af vår öfvertygelse, utöfver hvilken vi icke skulle erkänna något positivt i kristendomen. Och får han icke taga saken sålunda, så skyller han på vår oförmåga att skriva Svenska. Med öppna ord sade vi, att dessa läror i vår tanke innebära den »reformerande anda», som »småningom genomträngt hedendomens till de kristna folken öfvergångna vetande, lagar och institutioner», emedan de »äro lika djupt grundade i människonaturen, som deras erkännande djupt inverkar på människans sätt att tänka och handla» – och vi sökte uttala, hvilken form dessa läror ega i »samtidens allmänna bildning», Vi beredde oss på »motpåståenden», som skulle hänföra denna reformerande anda till andra läror, men på Hr E:s påståenden beredde vi oss sannerligen icke; ty vi trodde, att hvarje läsare, som något brydde sig om saken, skulle ega förmåga att läsa med sammanhang. Sådane läsare finna lätt, att vi
40 anförde sagde läror och sökte visa deras inflytande på allmänna bildningen, för att tillika göra åskådligt, att den religionsundervisning, vi ansågo önskelig, borde grundas på desamma. Allt detta är påtagligen
50 något helt annat, än blott vår egen religiösa bekännelse.

Och när Hr v. Essen hunnit derhän, att kunna citera, hvar Hegel yttrat samma åsikter, eller uppvisa, huru de ur Hegels religionsfilosofi deduceras – icke förr – må han gerna kalla dem för Hegelianism. Dermed slår han lika litet ihjäl oss, som med det simpla skräckordet: du

är ingen hallstämplad teolog! Tala ganska litet om teologisk lärdom Hr v. Essen, utan bevisa den. Ni kan vara säker, att vi äro i stånd att fatta hela det oerhörda omfånget och djupet af bevisningen.

J. V. S.

31 UTLÄNDSK LITTERATUR.

Litteraturblad n:o 10, oktober 1855

Vi hafva alltid räknat det för ett af detta blads åligganden, att meddela, hvad utmärktast i den utländska litteraturen företer sig. Men bladets allmänna syfte inskränker dylika meddelanden till de litterära företeelser, som i sig hafva en allmännare betydelse, som icke blott för vetenskapsmannen utan för en större klass af samhällets medlemmar kunna ega vigt, och som kunna utöfva ett mera direkt inflytande på den allmänna bildningen.

Med vårt blads inskränkta utrymme är ett urval i denna syftning alltid en svår sak. Men det försvåras ännu, som vi tro, af den samtida litteraturens egendomliga beskaffenhet. Rikedomen på skrifter och ganska förtjenstfulla skrifter, tillhörande både den vetenskapliga forskningen och nationallitteraturen, är visserligen stor; men de stora utmärkelsernas tid synes åtminstone till vidare vara förbi. Vi hafva sett en kritiker yttra sin tvekan, huruvida detta kommer deraf, att stora förmågor verkligen för tiden saknas, eller om den allmänna niveaun numera så betydligt stigit, att det för individen är svårare än förr att mycket höja sig öfver densamma. Äfven vi vilja lemna afgörandet derhän. Men säkert är, att detta förhållande utgör en ökad svårighet för oss, att tillfredsställa läsarens fordringar; så att vi med bästa bemödande likväl måste bereda oss derpå, att hvad vi framställa såsom främst förtjent af en bildad allmänhets uppmärksamhet, icke hos flertalet af läsare skall finna det deltagande, vi önskade kunna för detsamma väcka.

Så hafva vi senast genomgått veckobladet *Athenæum Français* för årets sex första månader, utan att kunna blifva ense med oss sjelfva, hvilka af de talrika litterära anmälandena, dessa häften innehålla, vi för vårt blad borde låna. Denna tidskrift tillhör eljest de mest förtjenstfulla icke blott genom rikedomerna af sitt innehåll, utan äfven genom beskaffenheten af sin kritik. Man befrias nemligen vid dess läsning från det äckliga, oupphörliga smekandet och smickrandet, och glädjes af ett allvarligt bemödande, att skilja den rena metallen från slaggen. Detta kommer sig äfven deraf, att recensionerna enligt bladets plan äro ganska korta och icke lemna recensenterna tillfälle att hufvudsakligen lägga ut sin egen värtalighet; hvilket likväl icke hindrar ett stort antal kritiker från att vara ganska spirituella och lärorika. Hvad nu valet för detta blad angår, böra vi naturligtvis afse från alla skrifter, som erhållit en ogillande eller också blott mindre fördelaktig kritik. Likaså från strängt vetenskapliga arbeten. Och bland det återstående finnes ännu mycket, som kan hafva högre intresse hufvudsakligen blott för det land, skriften tillhör. Slutligen ligger det i detta blads plan, att icke blott göra läsaren bekant med utmärktare litterära produkter, utan äfven att välja anmälandena af desamma så, att de i sig sjelf innehålla något lärorikt. Ty jemförelsevis få läsare torde förskaffa sig de arbeten, bladet omnämner, medan det för det stora flertalet är af intresse ur recensionen erfara, hvad dessa arbeten innehålla, och hvad de skattat till den

10

20

30

40

50